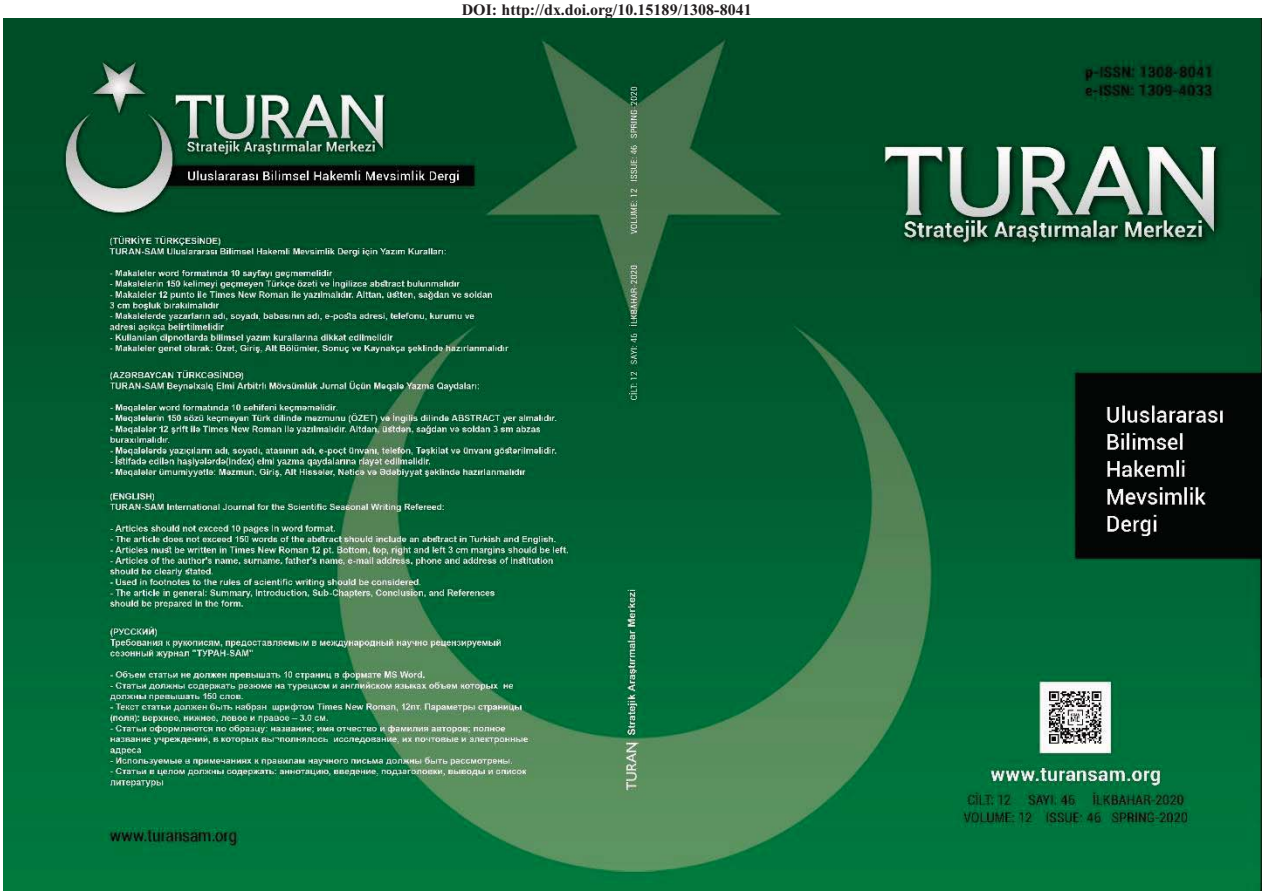
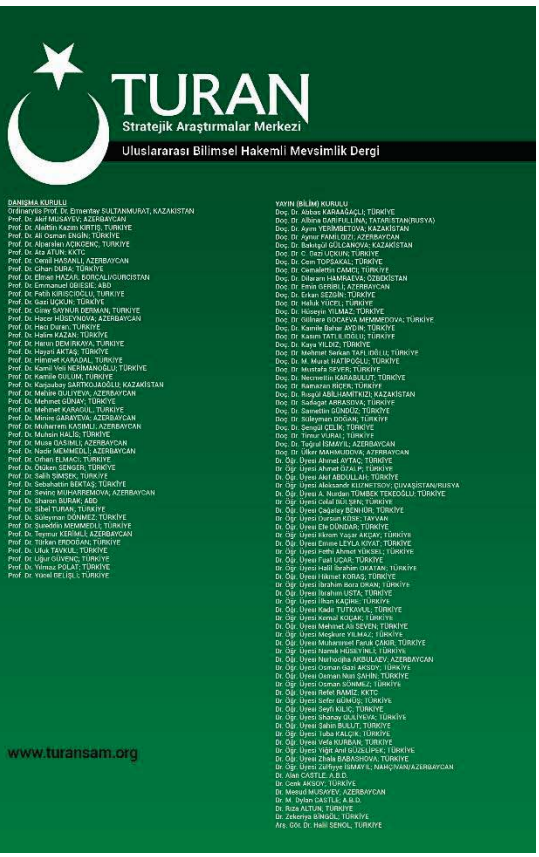
http://www.turansam.org
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2020; Ay: Haziran; Cilt: 12/İLKBAHAR, Sayı: 46
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed and Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2020; Month: June; Volume: 12/SPRING, Issue: 46
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

http://www.turansam.org
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2020; Ay: Haziran; Cilt: 12/İLKBAHAR, Sayı: 46
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed and Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2020; Month: June; Volume: 12/SPRING, Issue: 46
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

TÜRKİYE'DE SAĞLIK SEKTÖRÜ İÇİN İNSAN KAYNAKLARI: MEVCUT DURUM, ZORLUKLAR ve ÇÖZÜMLER
HUMAN RESOURCES FOR MEDICAL SECTOR IN TURKEY: CONTEMPORARY SITUATION and RESOLUTIONS
SAYFA 371

(53)
Dr. Uğur ORAL
TÜRK SİYASİ TARİHİNDE İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NIN ARDINDAN BAŞLAYAN ÇOK PARTİLİ HAYATIN İLK MUHALEFET PARTİSİ: "MİLLİ KALKINMA PARTİSİ"
THE FIRST OPPOSITION PARTY OF MULTIPARTY LIFE IN TURKISH POLITICAL HISTORY THAT STARTED AFTER THE SECOND WORLD WAR: "NATIONAL DEVELOPMENT PARTY"
SAYFA 388

(54)
Arş. Gör. Ceyhun SERÇEMELİ
COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNE ÇALIŞMA HAYATI ve İŞ HUKUKU AÇISINDAN KISA BİR BAKIŞ
A BRIEF OVERVIEW TO THE COVID-19 PANDEMIC IN TERMS OF WORKING LIFE and LABOR LAW
SAYFA 395

(55)
Doç. Dr. Namık Tanfer ALTAŞ; Öznur ŞİMŞEK
SOSYO EKONOMİK ÖZELLİKLERİ BAKIMINDAN ERZURUM'DAKİ SURİYELİ SIĞINMACILAR
SYRIAN REFUGEES IN ERZURUM FROM THE POINT OF SOCIO-ECONOMIC CHARACTERISTICS
SAYFA 406

(56)
Natia CHITADZE(GENÇ)
ULUSLARARASI HUKUK İLKELERİ BAĞLAMINDA RUSYA – GÜRCİSTAN SAVAŞININ İNCELENMESİ
ANALYSIS OF THE RUSSIAN-GEORGIAN WAR IN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL LAW PRINCIPLES
SAYFA 417

(57)
Dr. Öğr. Üyesi Sevilay YILDIZ
SINIF ÖĞRETMENLERİNİN ÖĞRETİMİ PLANLAMA YETERLİK ALGILARI İLE ZAMAN YÖNETİMİ BECERİLERİ
EDUCATIONAL PLANNING PROFICIENCY PERCEPTIONS and TIME MANAGEMENT SKILLS OF CLASSROOM TEACHERS
SAYFA 430

(58)
Dr. Öğr. Üyesi Saadet Ela PELENK
ÖRGÜT KÜLTÜRÜNÜN DEMOKRASİ ve MUHALEFET ÜZERİNE ETKİSİ

http://www.turansam.org
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2020; Ay: Haziran; Cilt: 12/İLKBAHAR, Sayı: 46
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed and Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2020; Month: June; Volume: 12/SPRING, Issue: 46
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

(55)

Doç. Dr. Namık Tanfer ALTAŞ[307]; Öznur ŞİMŞEK[308]

SOSYO EKONOMİK ÖZELLİKLERİ BAKIMINDAN ERZURUM'DAKİ SURİYELİ SIĞINMACILAR[309]

SYRIAN REFUGEES IN ERZURUM FROM THE POINT OF SOCIO-ECONOMIC CHARACTERISTICS

ÖZ

Suriye'de 2011 yılının mart ayında patlak veren, Esad rejiminin silahlı müdahalesiyle birlikte iç savaşa dönüşen olaylar silsilesi, Türkiye'ye doğru yoğun bir göç dalgasını oluşturmuştur. İlk başlarda sığınmacılar sadece sınır illerinde ve kamplarda ikamet etseler de iç savaşın uzaması ile birlikte Suriyeliler, kamplardan ayrılarak neredeyse ülkenin tamamına dağılmışlardır.

Bu çalışmada, Türkiye'yi bir çıkış kapısı olarak gören Suriyeli sığınmacıların Erzurum'da ikamet ettikleri yer seçiminde etkili olan unsurları belirlemek ve sosyo-ekonomik özelliklerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmada Erzurum'da farklı mahallelerde ikamet eden 50 Suriyeli sığınmacı ile yüz yüze yapılan anketler kullanılmıştır. Anketlere katılanların tamamı aile reisi veya o rolü üstlenen kişilerden oluşmaktadır. Anket sonuçları frekans (f) ve yüzde (%) kullanılarak analiz edilmiştir. Bu bağlamda Erzurum'da yaşayan Suriyelilerin %78'inin önemli bir kısmı Rabia Ana Mahallesi olmak üzere Yakutiye metropol ilçesinde; sosyo-ekonomik yönden orta ve alt gelirli ailelerin yoğunlukta olduğu muhitlerde; kira değeri düşük olan konutlarda yaşadıkları; yaklaşık %60'ının devlet ve vakıf destekleri ile geçindikleri, önemli bir kısmının eğitimsiz ve kalifiye olmayan bireylerden oluştuğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Erzurum, Suriyeli sığınmacı, mülteci, Arap Baharı.

ABSTRACT

The sequence of events that erupted in Syria in March 2011 and then transformed into a civil war as a result of the armed intervention by the Assad Regime has created an intense wave of migration towards Turkey. Even though the refugees resided in border provinces and camps in the beginning, the Syrians left the camps and dispersed throughout almost the entire country as the civil war extended.

In this study, it is intended to determine the factors that influence the preferences of residence of the Syrian refugees who consider Turkey as an escape route, being Erzurum, and to reveal their socio-economic characteristics, as well. In the study, face-to-face questionnaires conducted with 50 Syrian refugees who reside in different neighborhoods of Erzurum are used. All of the participants are either the heads of family or the persons who assume that role. The questionnaire results are analyzed by using frequency (f) and percentage (%). Within this context, it is revealed that 78% of the Syrians in Erzurum live in Yakutiye central district and mostly in Rabia Ana Neighborhood; in the neighborhoods where soci-economically middle and low income families constitute majority; in domiciles having low rental values; whereas nearly 60% of the Syrian refugees make a living with state and foundation aids, and the majority of them are uneducated and nonqualified individuals.

Keywords: *Erzurum, Syrian asylum seekers, refugee, The Arab Spring.*

[307] Doç.Dr.Namık Tanfer ALTAŞ, Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı, Yakutiye, Erzurum, (e-mail:ntanfer@atauni.edu.tr, ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-0348-8721)

[308] Öznur ŞİMŞEK, Erzurum İbrahim Hakkı Fen Lisesi, Müd.Yrd.Yakutiye, Erzurum, (e-mail: oznurvesimsek@gmail.com).

[309] Bu çalışma 2020 yılında kabul edilen "Erzurum'daki Suriyeli Sığınmacıların Sosyoekonomik Özellikleri" adlı yüksek lisans tezinden sadeleştirilerek üretilmiştir.

http://www.turansam.org
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2020; Ay: Haziran; Cilt: 12/İLKBAHAR, Sayı: 46
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed and Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2020; Month: June; Volume: 12/SPRING, Issue: 46
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

GİRİŞ

Farklı sebeplerle bir yerden başka bir yere göç eden insanlar, aynı yerde kalmayı tercih ettikleri gibi devamında başka yerlere de göç etmek durumunda kalmışlardır. Bu bağlamda, Türkiye'ye bakılacak olursa jeopolitik açıdan değerlendirildiğinde göç için hem geçilen hem de başka yerler için çıkış noktası olabilen bir yer olarak ön plana çıkmaktadır. Bunlar; kaynak ülke, transit ülke ve hedef ülke olarak ifade edilmektedir. Ülkemiz tarih boyunca göç hareketliliğinin diğer ülkelere nazaran daha yoğun yaşandığı bir konumda yer almaktadır. 911 km sınırımız bulunan komşumuz Suriye'de 2011 yılında ortaya çıkan ve tesirini komşu coğrafyalarda hissettiren bir çatışma olarak Suriye iç savaşının Türkiye'ye doğrudan yansımaları olmuş ve neticede çok yoğun bir göç dalgası, Türkiye'ye doğru hareket etmiştir.

Suriye savaşı dokuzuncu yılına girerken, yabancı göçmenlerin dramının halen devam ediyor olması, gelecek açısından ciddi endişeler barındırmaktadır. Türkiye'de, şu ana kadar 3.649.750 geçici koruma altında bulunan Suriyeli sığınmacıların ilk olarak geldiklerin yerlerin %98'inin sınır illere ve yakın kentlere göç ettiği rapor edilmiştir (Göç İdaresi, 2019).

Türkiye, etrafındaki ülkelere göre daha istikrarlı bir yapıya sahip olduğundan komşu ülkeler için çekim merkezi olmakla birlikte, Avrupa'ya yakınlığı nedeniyle transit ülke konumundadır. Yaşadığımız coğrafya, kültürel zenginliği olan, doğu ve batı medeniyetleri arasında köprü vasfı taşıyan bir merkez konumundadır.

UNCHR[310] 2018 raporuna göre; 2018 yılında savaş, zulüm ve çatışmalardan ötürü zorla yerlerinden edilen kişi sayısı 70 milyon 800 bin kişiye ulaşmıştır. Yine söz konusu rapora göre; dünyada en fazla Suriyeli grupların bulundukları yerleri değiştirmek zorunda oldukları görülmüştür.

UNHCR raporuna göre 2018 yılında her gün ortalama altı kişi Akdeniz'i geçmeye çalışırken hayatını kaybetti (UNHCR, 2018). Dramatik vakalara sebebiyet verse de, göç, bazen toplumlar için hayati ölçüde zaruri olabilmektedir. Göçün fazla yaşanmadığı toplumlarda dinamizm kaybolmakta ve Batı Avrupa'da gözlendiği gibi nüfusun yaşlanma problemine maruz kaldığı durumlar ortaya çıkmaktadır (Deniz, 2009: 189).

Arap Baharı ile birlikte değişim talep eden içtimai hareketlerin Suriye'ye sıçraması ile iç savaş başlamıştır. Buna ilaveten savaşın dokuzuncu yılına girerken hala çözüme kavuşmamış olması, mevcut ve gelecekteki durumu gittikçe ciddi hale getirmekte ve göç dalgası halen devam etmektedir (Kaypak ve Bimay, 2016: 91). Suriye'deki güvenliğin yakın gelecekte tesis edileceği hususundaki mevcut belirsizliklerden ötürü söz konusu göç dalgasının aynı ivmeyle devam edeceği düşünülmektedir (Yazgan, Utku ve Sirkeci, 2015: 184).

Bu itibarla bakıldığında, süreç içerisinde sığınmacıların sayılarında meydana gelen yüksek orandaki artış beraberinde ülkenin tamamına dağılmalarına sebep teşkil etmiştir. İç savaşın uzaması ve kangren halini alması ise mevcut göç hareketlerine yenilerini eklemiştir (Tunç, 2015: 36). Türkiye son yıllara kadar coğrafi ve stratejik konumu sebebiyle, göç hareketlerine çokça maruz kalmış ve insani boyutları nedeniyle de milyonlarca mülteciye kapılarını açmıştır (Kaypak ve Bimay, 2016: 92).

Günümüzde siyasi istikrasızlıkların yoğun olarak yaşandığı coğrafyaları ve söz konusu coğrafyalarda yaşanan hadiselere bağlı olarak cereyan eden göç hareketlerini dikkate aldığımızda, göçlerden ötürü meydana genel demografik ve sosyoekonomik değişimler yanında göçe maruz kalınan bölgelerde de ortaya çıkan genel toplumsal ve mekânsal değişim ve dönüşümlerin sürekli olarak tahkik edilmesi zorunluluk arz etmektedir (Tümertekin, 1977: 30).

Savaşlar, barışlar, fetihler, kayıplar, yapılan anlaşmalar, çizilen yeni sınırlar ve yüzyıllar boyu devam eden daha pek çok önemli siyasi ve sosyal olay göç olayını tetikleyen önemli unsurlar olmuşlardır (Coşkun, 2008: 241). Suriye'de 15 Mart 2011'de patlak vermiş olana kriz, büyük bir nüfus hareketini doğurmuş ve Türkiye'yi en çok mülteci alan ülke konumuna getirmiştir. Suriye ile güçlü tarihi, kültürel ve komşuluk bağları olan Türkiye, toplu göç hareketlerinin başladığı tarihten itibaren krizden etkilenen Suriye vatandaşları için adeta kurtarıcı bir aktör olmuştur.

Türkiye'nin doğu sınırlarını aşan düzensiz göçmenlerin ilk hedefi sınıra yakın büyük kentlerden Erzurum ve Van olmaktadır. Bu iki kente yakalanmadan ulaşmayı başaranlar, bir müddet kalmakta ve fırsat

[310] World Migration Report, 2018,
https://www.iom.int/sites/default/files/country/docs/china/r5_world_migration_report_2018_en.pdf, erişim tarihi: 10.08.2019

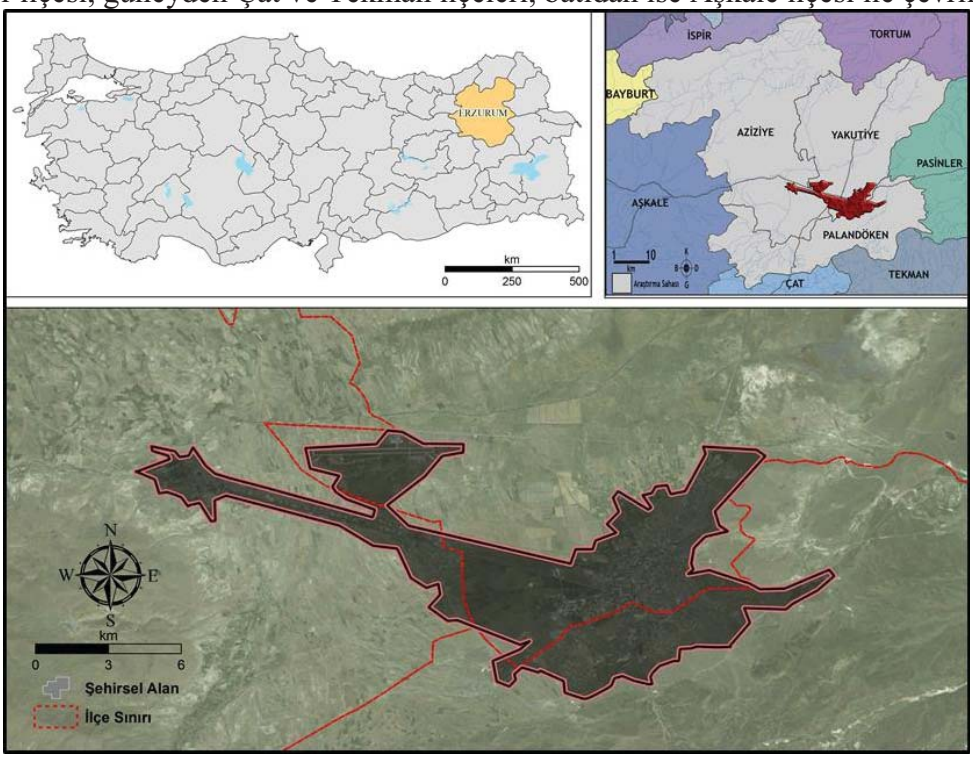
http://www.turansam.org
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2020; Ay: Haziran; Cilt: 12/İLKBAHAR, Sayı: 46
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed and Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2020; Month: June; Volume: 12/SPRING, Issue: 46
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

bulduklarında batı illerine geçmektedirler. Özellikle batıya ulaşmanın en kestirme yolu üzerinde bulunan Erzurum kenti, yaya mülteci akınına sahne olmaktadır (Arınç, Zaman, 2018:679).

Araştırma Sahasının Konumu ve Sınırları

Erzurum şehri, Doğu Anadolu Bölgesi'nin kuzeydoğusunda yer alan Erzurum-Kars Bölümü'nün batı ucunda bulunan Erzurum Ovası'nın güneydoğusunda, Palandöken Dağları'nın kuzey etekleri üzerinde bulunmaktadır. Yükseltisinin fazlalığıyla dikkat çeken Erzurum Ovası, Karasu'nun her iki tarafında kuzeydoğu-güneybatı doğrultulu bir alanda uzanmaktadır (Altaş, 2015: 9).

Erzurum ili, kuzeyden Artvin, kuzeydoğudan Ardahan, doğudan Kars ve Ağrı, güneyden Bingöl ve Muş, batıdan Bayburt ve Erzincan, kuzeybatıdan ise Rize illeriyle çevrilidir. Araştırma sahasını oluşturan Erzurum şehri (üç metropol ilçesi Aziziye, Yakutiye ve Palandöken) ise kuzeyden Tortum ilçesi, doğudan Pasinler ilçesi, güneyden Çat ve Tekman ilçeleri, batıdan ise Aşkale ilçesi ile çevrilidir (Şekil 1).

Şekil 1. Araştırma sahasının lokasyonu.

Erzurum şehrinin nüfusu (Aziziye, Yakutiye, Palandöken ilçeleri), 2019 yılı TÜİK ADNKS verilerine göre 386.478 kişidir.[311]

Amaç ve Yöntem

Bu çalışmanın amacı, Suriyeli sığınmacıların Erzurum'da ikamet ettikleri yer seçiminde etkili olan unsurları belirlemek, sosyo-ekonomik özelliklerini ortaya koymaktır.

Bu çalışma genel olarak nicel bir yaklaşımla gerçekleştirilmiş ve tarama modeli kullanılmıştır. Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de kalış sürelerinin uzaması ve sığınan nüfusun niceliksel olarak gittikçe artması pek çok alanda çeşitli yol ve yöntemlere göre araştırma yapılmasını gerektirmiştir. Araştırmanın ana materyalini, Suriyeli sığınmacılarla yapılan anket çalışmalarından elde edilen veriler oluştururken, çeşitli kurum ve kuruluşlar ile istatistik birimlerinin kayıtları ile çeşitli araştırma makaleleri ve bildiriler, lisansüstü tezler, kitap ve araştırma raporlarının sonuç ve bulgularından elde edilen verilerden oluşmuştur. Araştırmada Erzurum'da farklı mahallelerde ikamet eden 50 Suriyeli sığınmacı ile yüz yüze yapılan anketler kullanılmıştır. Anketlere katılanların tamamı aile reisi veya o rolü üstlenen kişilerden oluşmaktadır. Dolayısıyla anketler, 50 Suriyeli

[311] TÜİK, https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr, erişim tarihi 13.04.2020.

http://www.turansam.org
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2020; Ay: Haziran; Cilt: 12/İLKBAHAR, Sayı: 46
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed and Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2020; Month: June; Volume: 12/SPRING, Issue: 46
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

aileyi (yaklaşık 300 kişi) temsil etmektedir. 2017 yılında Erzurum'da bulunan Suriyeli sığınmacı sayısının 512 olduğu düşünüldüğünde, yaklaşık %60'ına ulaşılarak anket yapıldığı söylenebilir.

Anket sonuçları frekans (f) ve yüzde (%) kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen veriler tablo ve grafiklerle sunulmuştur.

Bulgular

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin (UNHCR) 2 Temmuz 2018 verilerine göre, en fazla Suriyeli göçmen Türkiye'de bulunmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Suriyeli mültecilerin yaşadığı ülkeler.

Mültecilerin bulunduğu ülkeler	Mülteci Nüfusu	Mültecilerin ülkelere dağılımı (%)
Türkiye	3.562.523	63,3
Lübnan	982.012	17,5
Ürdün	696.596	11,9
Irak	250.708	4,5
Mısır	129.507	2,3
Diğer ülkeler	33.545	0,6
Toplam	**5.624.891**	**100,0**

Kaynak: UNHCR, 2018.

Dünyada en fazla mülteci kabul eden ülkenin Türkiye olduğu kaydedilmiştir. Toplamda yaklaşık 3.700.000 mültecinin Türkiye'de yaşadığı belirtilmiştir. UNHCR[4] raporuna göre; Türkiye'de yaşayan kayıtlı mültecilerin ülkelerine göre sıralaması, Tablo 2'de verilmiştir. UNHCR Küresel Eğilimler 2018 Raporu'nda, Türkiye'ye iltica başvurusunda bulunan kişi sayısının Suriyeliler hariç 83.800 kişiye ulaştığı kaydedilmiştir.

Tablo 2. Türkiye'deki göçmenlerin sayıları

Göçmen kökeni		Göçmenlerin sayıları
Suriyeliler	:	3.562.523 (113.000 Suriyeli bebeğin Türkiye'de doğduğu belirtilmiştir)
Iraklılar	:	39.100 kişi
İranlılar	:	8.700 kişi
Afganlılar	:	6.600 kişi

Kaynak: UNHCR, 2018.

Suriyeli sığınmacı nüfusun en fazla bulundukları ilk on il ile Erzurum ilinde ve onların bu il nüfusları içerisindeki payları, Tablo 3 ve Şekil 2'de verilmiştir. En fazla Suriyeli sığınmacı barındıran il İstanbul (%3,64), Gaziantep (%22,05), Hatay (%27,10), Şanlıurfa (%21,05), Adana (10,76) ve onuncu sırada sığınmacı bulunduran il ise Konya (%4,94) şeklinde sıralanmıştır. Türkiye'de en az Suriyeli sığınmacı barındıran iller Bayburt 25 (%0,03), Artvin 35 (%0,02), Tunceli 54 (%0,06), Iğdır 86 (%0,04) olarak belirlenmiştir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019). Diğer taraftan araştırma bölgesi olan Erzurum ilinde 2017 yılında 512 Suriyeli sığınmacı (%0,07) mevcutken, 2019 yılında sığınmacı sayısı ise 1.157'ye (%0,15) yükselmiştir.

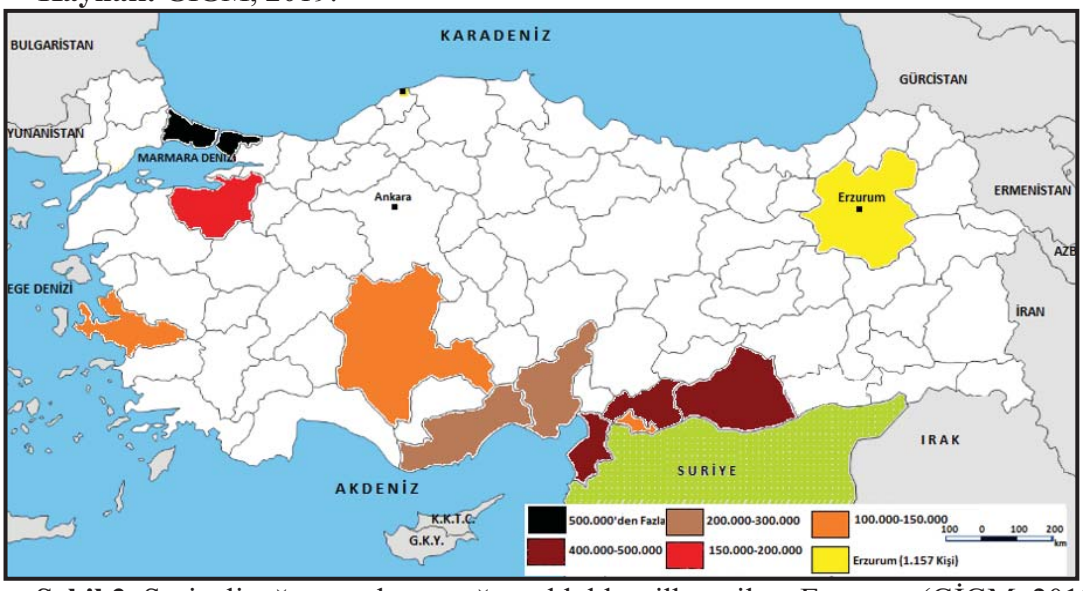
Tablo 3. Türkiye'de geçici koruma altında olan sığınmacı Suriyelilerin en fazla yaşadıkları illerdeki sayıları ve il nüfuslarına göre oranları (2019).

İller	Sığınmacı sayısı	İllerin nüfusu	Sığınmacı sayısının illerin nüfusuna oranı (%)
İstanbul	548.476	15.067.724	3,64
Gaziantep	447.389	2,028.563	22,05
Hatay	436.350	1.609.856	27,10
Şanlıurfa	428.493	2.035.809	21,05
Adana	238.914	2.220.125	10,76
Mersin	202.503	1.814.468	11,16

http://www.turansam.org
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2020; Ay: Haziran; Cilt: 12/İLKBAHAR, Sayı: 46
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed and Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2020; Month: June; Volume: 12/SPRING, Issue: 46
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

Bursa	175.399	2.996.521	5,86
İzmir	145.743	4.320.519	3,37
Kilis	115.812	142.541	81,25
Konya	108.876	2.205.609	4,94
Erzurum	1.157	767.848	0,15
Türkiye	**3.649.750**	**82.003.882**	**4,46**

Kaynak: GİGM, 2019.

Şekil 2. Suriyeli sığınmacıların yoğun oldukları ilk on il ve Erzurum (GİGM, 2019).

Geçici koruma altında olan Suriyeli sığınmacıların 2017 yılı itibariyle ikamet ettikleri ilçeler ve dağılımları, Tablo 4'te sunulmuştur. Toplam sığınmacı kitlelerinin %78'i Yakutiye, %16'sı Palandöken ve %6'sı da Aziziye metropol ilçelerinde kümelenmişlerdir. Yakutiye metropol ilçesinin iş, eğitim, sağlık, alış-veriş gibi günlük zorunlu aktivitelerin merkezi konumunda olması, en fazla tercih edilmesine neden olmuştur. Erzurum'a gelen Suriyeli sığınmacıların şehrin bütün ilçelerine heterojen bir yapıda dağılmaları, daha çok düşük kiralı konutların bulunduğu mekânlar ile tanıdık Suriyeli soydaşlarının kümelendikleri bölgeler yoğunluk arz etmektedir.

Tablo 4. Erzurum'daki Suriyeli sığınmacıların ikamet ettikleri ilçeler (2017 yılı).

İlçeler	Frekans	%
Yakutiye	39	78
Palandöken	8	16
Aziziye	3	6
Toplam	**50**	**100**

Kaynak: Anket verilerinden elde edilmiştir (2017).

Suriyeli sığınmacıların mevcut durumda (2017 yılı sonu itibariyle) ikamet ettikleri mahallelerin isimleri ve dağılımları, Tablo 5'te verilmiştir. Suriyeli sığınmacıların ikamet için en fazla tercih ettikleri mahalleler; %36 ile Rabia Ana Mahallesi, %16 ile Lalapaşa ve Yunus Emre Mahalleleri, %14 ile Şükrüpaşa Mahallesi olmuştur.

Tablo 5. Erzurum'daki Suriyeli sığınmacıların ikamet ettikleri mahalleler (2017 yılı).

Mahalleler	Frekans	%
Rabia Ana Mah.	18	36
Lalapaşa Mah.	8	16
Yunus Emre Mah.	8	16
Şükrüpaşa Mah.	7	14

http://www.turansam.org
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2020; Ay: Haziran; Cilt: 12/İLKBAHAR, Sayı: 46
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed and Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2020; Month: June; Volume: 12/SPRING, Issue: 46
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

Muratpaşa Mah.	2	4
Adnan Menderes Mah.	1	2
Kazım Karabekir Mah.	2	4
Üniversite Mah.	1	2
Tınazlı Mah.	1	2
Saltuklu Mah.	2	4
Toplam	**50**	**100**

Kaynak: Anket verilerinden elde edilmiştir (2017).

Suriyeli sığınmacıların ikamet ettikleri mevcut konumlarındaki ikamet bölgelerini tercih etmeleri üzerinde etkili olan faktörler, Tablo 6'da listelenmiştir. 5'li Likert Ölçeği (1: hiç önemli değil ve 5: çok önemli skala değerlerine sahip olarak) dikkate alınarak, Suriyeli sığınmacıların ikamet ettikleri bölgeleri tercih etmeleri üzerinde daha güvenli bir çevre olması (3,86), ev kiralarının düşük olması (3,78) ve sosyal yapının daha iyi olması (3,52) faktörleri en önemli faktörler iken; arkadaşlarının yanında kalmak, akrabalarına yakın olmak, okula yakın olması, Suriyeliler tarafından tercih edilmesi ve ulaşım olanaklarının daha iyi olması faktörleri ise ikinci düzeyde önem arz eden faktörler olarak analiz edilmiştir.

Tablo 6. Erzurum'daki Suriyeli sığınmacıların ikamet bölge tercihlerinde etkili olan faktörler.

Faktörler	**Ortalama***
Suriyeliler tarafından tercih edilmesi	2,72
Akrabalarına yakın olması	3,06
Arkadaşlarının yanında kalmak	3,34
Ev kiralarının düşük olması	**3,78**
Güvenli bir çevre olması	**3,86**
Sosyal yapının daha iyi olması	**3,52**
Ulaşım olanaklarının iyi olması	2,64
Okula yakın olması	2,86
Sağlık hizmetlerine kolay ulaşım	2,28
Devletin zorunlu yönlendirmesi	1,34
İlgili bölgede devlet desteklerinden faydalanma	1,60
Vakıf ve dernek olanaklarından faydalanabilme	1,70
Diğer yabancı uyruklulara yakın olma	1,80

*5'li Likert Ölçeği dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

Kaynak: Anket verilerinden elde edilmiştir (2017).

Bazı Suriyeli sığınmacıların ikamet ettikleri evlerin dış mekân görüntüleri (Fotoğraf 1) ve iç mekân görüntülerine (Fotoğraf 2) baktığımızda oldukça zor şartlarda bulundukları görülmektedir.

Fotoğraf 1. Erzurum'daki Suriyeli sığınmacıların ikamet ettikleri konutların dış mekan görüntüleri.

http://www.turansam.org
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2020; Ay: Haziran; Cilt: 12/İLKBAHAR, Sayı: 46
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed and Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2020; Month: June; Volume: 12/SPRING, Issue: 46
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

Fotoğraf 2. Erzurum'daki Suriyeli sığınmacıların ikamet ettikleri konutların iç mekân görüntüleri.

Suriyeli sığınmacıların kira harcama grupları ile 2017 yılı sonu itibariyle ortalama aylık kira karşılıkları ve dağılımları, Tablo 7'de verilmiştir. Suriyeli sığınmacıların aylık ortalama 205 TL ile 250 TL'den daha az kira harcaması yapanlar %46, ortalama 438 TL aylık kira ile 250-500 TL aralığında harcama yapanlar %40 ve aylık ortalama 590 TL kira harcaması altında 500 TL'den fazla kira ödemesi yapanların oranı ise %14 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 7. Erzurum'daki Suriyeli sığınmacıların aylık konut kiraları (2017 yılı itibariyle).

Konut kirası	Ortalama	Frekans	%
+<250 TL/ay	204,57	23	46
250-500 TL/ay	437,50	20	40
+>500 TL/ay	590,00	5	14
Toplam	**351,70**	**48**	**100**

Kaynak: Anket verilerinden elde edilmiştir (2017).

Suriyeli sığınmacı katılımcıların eğitim durumlarına ilişkin veriler, Tablo 8'de verilmiştir. Suriyeli sığınmacılar kendi ana dillerinde aldıkları eğitim ile Türkiye'de aldıkları eğitimler dikkate alınarak, eğitim durumları değerlendirilmiştir. Okur-yazar olmayan sığınmacıların oranı %38, herhangi bir okula gitmemiş fakat okur-yazar olanların oranı %4, ilköğretim mezunlarının oranı %20 olarak belirlenmiştir. Düşük düzeyde eğitime sahip ve eğitimli olmayan kişilerin oranı %62'dir.

Diğer taraftan, ortaöğretim mezunlarının oranı %14, üniversite mezunlarının oranı %10 ve lisansüstü mezunlarının oranı ise %14 olarak belirlenmiştir. Bu kategorideki katılımcılar içerisinde yüksek eğitimli ve kalifiye teknik elemanların temin edilebilir olma olasılığı %25'ler düzeyindedir. Dolayısıyla Erzurum'a sığınmış olan sığınmacıların çok önemli bir kısmı eğitimsiz ve kalifiye olmayan bireylerden oluşmaktadır (Tablo 8).

Tablo 8. Erzurum'daki Suriyeli sığınmacı katılımcıların eğitim durumları.

Eğitim durumu	Frekans	%
Okur-yazar değil	19	38
Okuma-yazma biliyor	2	4
İlköğretim mezunu	10	20
Orta öğretim mezunu	7	14
Üniversite mezunu	5	10
Lisansüstü mezunu	7	14
Toplam	**50**	**100**

Kaynak: Anket verilerinden elde edilmiştir (2017).

http://www.turansam.org
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2020; Ay: Haziran; Cilt: 12/İLKBAHAR, Sayı: 46
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed and Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2020; Month: June; Volume: 12/SPRING, Issue: 46
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

Suriyeli sığınmacıların mesleki statülerine ilişkin veriler, Tablo 9'da sunulmuştur. Üniversite'de İlahiyat ve Edebiyat Fakültelerinde istihdam edilmek üzere sözleşmeli olarak çalışan akademik personelinde içinde bulunduğu memurlar, toplam kitlenin %26'sını oluşturmuştur. Diğer taraftan çeşitli hizmet sektörleri ile tarım işletmelerinde işçi olarak çalışanlar ile bireysel işletme ortaklıklarına katılanlar da dikkate alındığında bu oranı %38'lere ulaşmaktadır. Benzer şekilde, ayakkabı boyacısı, seyyar satıcı, taşıyıcı gibi diğer meşguliyetlerin oranı ise %4 olarak belirlenmiştir.

Aktif olarak ekonomik hayata katılmayan, fakat ev hanımı ve öğrenci olarak fonksiyon icra edenlerin oranı %22 iken, herhangi bir işte istihdam edilmeyenler %10'luk nispete sahiptir. Dolayısıyla sığınmacı katılımcıların yaklaşık %30'u, ekonomik katma değer yaratma niteliklerinden oldukça yoksundur.

Tablo 9. Erzurum'daki Suriyeli sığınmacı katılımcıların mesleki durumları.

Meslek durumu	Frekans	%
Memur	13	26
İşçi	17	34
Esnaf	1	2
Çiftçi	1	2
İşsiz	5	10
Ev hanımı	6	12
Öğrenci	5	10
Diğerler	2	4
Toplam	**50**	**100**

Kaynak: Anket verilerinden elde edilmiştir (2017).

Suriyeli sığınmacıların ihtiyaçlarının temin yollarından biri olan devlet desteklerinden haberdar olanların oranları %84 olup, bu yardımlardan faydalanmayanların oranı ise %16'dır (Tablo 10).

Tablo 10. Erzurum'daki Suriyeli sığınmacıların devlet yardımlarından haberdar olmaları.

Haberdar olma durumları	Frekans	%
Evet	42	84
Hayır	8	16
Toplam	**50**	**100**

Kaynak: Anket verilerinden elde edilmiştir (2017).

Suriyeli sığınmacıların zorunlu ihtiyaçlarının temininde kendi imkânlarının (%42) yanında, vakıf ve dernekler (%22), devlet destekleri (%26) ve yerli halkın yardımları (%10) ile tedarik edildiği görülmektedir (Tablo 11).

Tablo 11. Erzurum'daki Suriyeli sığınmacıların ihtiyaçlarının temin şekilleri.

İhtiyaçların temin şekilleri	Frekans	%
Kendi imkânlarımla	21	42
Vakıf ve derneklerden	11	22
Devlet desteklerinden	13	26
Yerli halkın yardımlarından	5	10
Toplam	**50**	**100**

Kaynak: Anket verilerinden elde edilmiştir (2017).

Suriyeli sığınmacıların karşılaştıkları çeşitli sorunların çözümüne yardımcı olan kurum ve vakıfların dağılımları, Tablo 12'de sunulmuştur. Sığınmacıların çeşitli sorunlarına yardımcı olan vakıf ve kurumların arasında Ebu İshak Vakfı %33, Vuslat Vakfı %25, Kızılay kurumu %21, THY %17 ve Kültür Eğitim Vakfı %4'lük paylara sahiptir.

Uluslararası göç hareketlerinde tek bir karar ve uygulama mercii olmadığından göç yönetimi yerine göç yönetişimi kavramına daha sık rastlanır (Kahraman ve Tanıyıcı, 2018: 242). Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye ilk giriş yapmaya başladıkları tarih olan Nisan 2011'de hükümet, AFAD'ı yetkili kurum olarak belirlemiştir. Daha sonra 18 Mayıs 2015 tarihinde yabancılarla ilgili tüm iş ve işlemleri Göç İdaresi Genel Müdürlüğü yetki devri yoluyla üstlenmiştir. Uluslararası yardımlar hakkında ise AFAD, ilgili bakanlıklarla

http://www.turansam.org
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2020; Ay: Haziran; Cilt: 12/İLKBAHAR, Sayı: 46
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed and Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2020; Month: June; Volume: 12/SPRING, Issue: 46
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

beraber Türkiye Kızılay Derneği, ilçe kaymakamlıkları bünyesindeki sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları başta olmak üzere ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile valiliklerle doğrudan işbirliği yapabilmektedir.

Türkiye'de Suriyeli sığınmacılar konusunda baştan itibaren en fazla mesai harcayan sivil toplum kuruluşlarının inanç temelli kuruluşlar olduğu göze çarpmaktadır (Kahraman ve Tanıyıcı, 2018: 246). Erzurum'daki Suriyeli sığınmacılar konusunda da aynı durum söz konusu olmakla beraber, yardımların ilk yıllarda daha yoğun olduğu göze çarpmaktadır.

Tablo 12. Erzurum'daki Suriyeli sığınmacıların karşılaştıkları sorunların çözümüne yardımcı olan organizasyonlar.

Organizasyonlar	Frekans	%
Kızılay	5	21
Türk Hava Yolları (THY)	4	17
Vuslat Vakfı	6	25
Kültür Eğitim Vakfı	1	4
Ebu İshak Vakfı	8	33
Toplam	**24**	**100**

Kaynak: Anket verilerinden elde edilmiştir (2017).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Erzurum'da yaşayan Suriyeli sığınmacıların ikamet ettikleri ilçeler sırasıyla (%78) Yakutiye, (%16) Palandöken ve (%6) Aziziye olmakta iken, çoğunlukla ikamet ettikleri mahalleler ise Rabia Ana (%36), Lalapaşa ve Yunus Emre (%16) ile Şükrüpaşa (%14) mahalleleridir. Sığınmacılar keyfi bir şekilde Erzurum'a dağılmamış, belli öncelikler esas alınmak suretiyle dağılım göstermiştir. Homojen bir profile sahip olmayan sığınmacılar, iktisadi, siyasi, içtimai ve kültürel birçok farklılıktan teşekkül etmiştir. Seçtikleri konutlara bu profile göre değişiklik göstermiştir.

Araştırma sonuçları; sığınmacıların hali hazırda ikamet ettikleri bölgeyi seçmelerinde ki temel amillerin güvenli bir çevre, düşük kira harcaması, sosyal yapının uygunluğu olduğuna işaret etmiştir. Devletin herhangi bir yönlendirmesi olmaksızın oturulan muhitler seçilmiştir. Sığınmacılar anketin yapıldığı tarih itibariyle büyük oranda (%94) başka bir semte taşınmayı düşünmemektedir. Bunun sebepleri arasında oturulan semtten memnun olma, bölgeyi iyi bilmeme veya adaptasyon ve entegrasyon noktasında istenen seviyeye gelememe gibi durumlar olmaktadır. Sığınmacılar oturdukları semtlerde herhangi bir değişikliğin olmadığını %62'lik bir oranla ifade etmiş, değişikliğin olduğunu iddia edenler ise bu iddiasını gelen yeni sığınmacıların sayısını gerekçe göstererek ifade etmiştir.

Erzurum'da yaşayan Suriyeli sığınmacıların %10'u işsiz olup, bunlar iş bulana kadar ki geçen zaman diliminde ceplerindeki nakit sermaye ile idare etmeye çalışmışlardır. Söz konusu %10'luk zümreye öğrencileri de katacak olursak aktif olarak ekonomik katma değer yaratma yetisinden mahrum olanların oranı %30'a ulaşmaktadır. Sığınmacılar arasında devlet yardımlarından haberdar olanların oranı %84'tür. Bu oran hem entegrasyon hem de temel haklara erişim hususunda ciddi bir orana sahiptir.

Sığınmacıların barınma problemlerini genellikle biriktirmiş oldukları nakdi sermaye ile çözmeye çalıştıkları, düzenli işlerinin olmamasından ötürü çalışmak için düşük ücretli işlerde çalışmayı tercih ettikleri ve tercih ettikleri konutların ise düşük kiralardan dolayı soğuk, bakımsız, hijyenik olmayan ve eşyasız yerler oldukları gözlenmiştir. Çok katlı, iki katlı ve yığma binalarda oturanların genel itibariyle bodrum katlarda ve fiziki olarak daha kötü dairelerde oturduklarına şahit olunmuştur. Gecekondularda kalan kesimlerde kayıt dışı nüfus daha fazla olmakta, fakat bu durum mahalle sakinleri tarafından şikayet konusu edilmemektedir. Gecekondularda yaşayan bir kısım insanın dilencilik yaptığı tespit edilmiş olup, bu durumun hem onlar hem de yerli halk için birtakım tehlike ve riskler yaratacağı izahtan varestedir.

Araştırma sonuçlarına göre, sığınmacıların göç akabinde ikamet bölgelerine ilk geliş dönemlerinde ve Erzurum'da ikamet ettikleri dönemlerde karşılaştıkları problemlerin çözümüne yardımcı olan kurumların oranı %48'dir. Bu kurumlar sığınmacıların muhtelif problemlerin çözümüne (gıda, giyim, ısınma, barınma,

nakdi gibi) yardımcı olmaktadır. Bunlar arasında Ebu İshak Vakfı (%33), Vuslat Vakfı (%25), Kızılay Kurumu (%21), THY (%17) ve Kültür Eğitim Vakfı gibi kurumlar bulunmaktadır.

Suriye'de 2011 yılından beri yaşananlar sadece can ve mal emniyetini tehdit etmekle kalmamış, ayrıca eğitim alma hakları da gasp edilmiştir. Türkiye sürecin başından beri problemlere acil çözümler getirmeye çalışmış olup meselenin kalıcılığı arttıkça uzun vadeli çözüm yoluna gitmiştir. Sığınmacıların 15-25 yaş arasına tekabül eden nüfusun %3'ünün kısmının üniversite mezunu olup toplam katılımcı nüfusun ise %24'ünün üniversite mezunudur. Erzurum'da üniversitenin bulunması yabancı uyruklu öğrenci sayısının artmasında pay sahibi olmaktadır. Göç idaresi verilerine göre 2018-2019 yılı itibariyle 230 Suriye uyruklu öğrenci Erzurum'daki üniversitelerde eğitim görmektedir. Bunlar arasında 19 doktora öğrencisi, 6 yüksek lisans öğrencisi, 172 lisans öğrencisi ve 13 ön lisans öğrencisi bulunmaktadır.

Sığınmacıların eğitimsizlik (%37) problemi ciddi bir çerçevede ele alınmalı ve bu anlamda onları suça ve dilenciliğe iten sebeplerin önüne geçilmelidir. Zira benzer bir çalışmada da Kilis şehri'ndeki çocukların ciddi oranlarda çalışmak zorunda kaldıkları ve yarısından fazlasının bir an önce ülkelerine dönüp parklarda oyun oynamak istedikleri görülmektedir (Harunoğulları: 2016, 29-63). Bu bir çocuğun en insani hakkıdır. Bu bağlamda sığınmacıların Türkçe ve Türk kültürüne aşina olması maksadıyla, sığınmacı çocuklarla oynamasına izin verme, renkli hikâye kitapları dağıtma, kötü muameleden kaçınma, okullardaki rehberlik hizmetleri vasıtasıyla iletişimi güçlendirme adına etkinlikler yapılabilir.

Mahalle muhtarlarının takip ederek raporlar sunması istenmeli ve aciliyet arz eden konularda harekete geçilmesi sağlanmalıdır.

Suriyeli sığınmacıların şehir merkezlerine taşınması ile birlikte dilencilik ciddi boyutta artmıştır. Bu durum, insanlarda rahatsızlığın ötesinde güvenlik endişesi yaratmış; trafikte, sokakta, parkta gibi mekânlarda dilencilerin yoğun oranda varlığı, insanlarda kapkaç, hırsızlık, gasp olabileceği yönünde endişeye sebep olmuştur. Bu noktadan bakıldığında söz konusu şahıslar hakkında yetkili merciler üzerlerine düşen hukuki, idari ve insani tasarrufları yerine getirmelidir.

Sivil toplum kuruluşları göç etme esnasında yardımcı olduklarından ötürü bundan sonraki uyum aşamasına da katkıda bulunabilirler. Bilhassa yerel sivil toplum kuruluşlarının görüşlerine müracaat edilerek her şahsın kendi şartlarına uyacak şekilde çözümler getirilmelidir.

Elbette en önemli husus şudur ki; tüm dünya devletleri Suriye'de iç savaşın bitirilmesi ve toprak bütünlüğünün muhafaza edilmesi için gereken tüm çabayı göstermelidir.

KAYNAKÇA

1. Altaş, N.T. (2015). Coğrafi çevre unsurları ile şehirleşme etkileşimi bakımından Erzurum şehri. Pegem Akademi, Ankara.
2. Arınç, K. & Zaman, M. (2018). "Tarihi İpekyolu'ndan Erzurum'a yaya mülteci akını ve ortaya çıkan sorunlar". International Geography Symposium on the 30th Anniversary of TUCAUM, 3-6 October, 2018, Ankara.
3. Coşkun, O. (2008). "İç göçler açısından Erzurum ilinin analizi". Doğu Coğrafya Dergisi, 13(20), 239-266.
4. Deniz, O. (2009). Uluslararası göçler ve Türkiye'ye yansıması (sığınmacılar, mülteciler ve yasadışı göçmenler). İstanbul: Çantay Yayınevi.
5. Harunoğulları, M. (2016). "Suriyeli sığınmacı çocuk işçiler ve sorunları: Kilis örneği". Göç Dergisi, 3 (1), 29-63.
6. Kahraman, S., Tanıyıcı, Ş. (2018). "Türkiye'de Suriyeli sığınmacılar örneğinde çok düzeyli göç yönetişimi". TESAM Akademi, 5 (1), 235-280.
7. Kaypak, Ş. & Bimay, M. (2016). "Suriye savaşı nedeniyle yaşanan göçün ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri: Batman Örneği". Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, 6(1), 84-110.
8. Tunç, A. Ş. (2015). "Mülteci davranışı ve toplumsal etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere ilişkin bir değerlendirme". TESAM Akademi Dergisi, 2(2), 29-63.

9. TÜİK, 2019. Türkiye ve İllerin Nüfus ve Dağılım Verileri. Erişim adresi: https://www.tuik.com.tr/nüfus (Erişim tarihi: 19 Ocak 2020).
10. Tümertekin, E. (1977). "Türkiye'de iç göçler üzerine". İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi, (22), 29-43.
11. Yazgan, P., Eroglu Utku, D. & Sirkeci, I. (2015). "Syrian crisis and migration". Migration Letters, 12(3), 181 – 192.

İNTERNET KAYNAKLARI

12. https://www.goc.gov.tr (Erişim tarihi: Eylül 2019)
13. https://results.unhcr.org.tr (Erişim tarihi: Ağustos 2019)
14. World Migration Report 2018. https://www.iom.int/sites/default/files/country/docs/china/r5_world_migration_report_2018_en.pdf. (Erişim tarihi: Temmuz 2019)